

Zeldzame broedvogels 2020: Ijseend, Lachstern, Hop en veel meer

Het jaar 2020 leverde heel wat bijzondere broedgevallen op. Hieronder wat nieuwtjes uit het Meetnet Broedvogels, aangevuld met onder meer informatie via werkgroepen en waarneming.nl. Niet alles is al geverifieerd en het volledige overzicht komt te zijner tijd in het jaarrapport dat aan alle tellers wordt toegezonden.

Zwanen t/m roofvogels

Het Drentse paar **Wilde Zwanen** bouwde wel een nest, maar ging niet tot broeden over.

'Vrij zwemmende' **Zwarthalszwanen** met jongen werden gefotografeerd in het Tjeukemeer Fr (2 pullen) en in Pijnacker ZH (4 pullen).

Een man **Witoogeend** in de Weerribben Ov trok in april-mei op met Kuifeenden maar bleef ongepaard.

Het spectaculaire broedgeval van een paar **Ijseenden** op de Marker Wadden in 2019 kreeg dit jaar geen vervolg aldaar, al was er wel een paar aanwezig. Bij een zandwinplas in Gelderland werd echter op 13 juli een nest met zeven eieren gevonden! Vier dagen later bleek het nest gepreedeerd: drie eieren waren verdwenen, twee kapot, een intact ei bleek bevrucht en een ander ei is opgenomen in de collectie van Naturalis (P.G. Gelderblom). Niet in Nederland, maar net zo ongewoon, was een paartje dat van 19-29 juni in Wallonië verbleef. Het mannetje baltste volop en er werden meerdere paringen waargenomen, maar voor zover bekend is er niet gebroed (belgianbirdalerts.be).

Nonnetjes zaten weer in het vaste broedgebied in Friesland. Er werden 7 paren geteld, de eerste (11) pullen kwamen op 13 juni uit het nest in een holle boom. Eén broedpoging mislukte doordat een adulte vogel werd gepreedeerd, de andere nesten met in totaal 58 eieren waren succesvol.

Op de Sallandse Heuvelrug Ov werden dit jaar vanwege de beperkingen rondom corona geen **Korhoenders** bijgeplaatst. Er waren minimaal 7 hanen aanwezig en 12-15 hennen met minimaal 8 nesten. Een of twee hennen brachten kuikens groot; de eerste natuurlijke aanwas in jaren.

Territoriale **Roodhalsfuten** zijn gemeld uit Ameland (2 nesten), Dwingelderveld, Diependal, Drontermeer en Krammer-Volkerak (alleen man). Een mannetje bij Zalk Ov baltste in april met een Fuut en sleepte begin mei met nestmateriaal.

Een relatief goed jaar voor **Woudapen**. De meeste van de minstens 20 territoria zaten in Noord-Brabant (6), Zuid-Holland (4), Gelderland en Overijssel (ieder 2). Alleen in Drenthe en Limburg zijn geen territoria vastgesteld.

De kolonie **Kwakken** in Middelburg, bekend vanaf 2013, groeide naar 8-9 paren, er vlogen 19 jongen uit. In Artis werden 19 nesten van vrij vliegende vogels geteld, in Avifauna 4. Sinds enkele jaren worden in

Artis volwassen en jonge vogels van een kleurring voorzien door VRS De Haar. Dat leverde een terugmelding op van een adult, geringd in voorjaar 2019 en afgelezen in Midden-Frankrijk, op 600 km.

De **Visarend** doet het goed, met dit jaar een boomnest en een mastnest in de Brabantse Biesbosch en een boomnest in de Sliedrechtse Biesbosch (mannetje uit de UK, vrouwtje uit Duitsland). Elk paar bracht drie jongen groot. Een vierde stel bouwde twee nesten, maar deed nog geen broedpoging. In vijf jaar tijd zijn er 21 jongen grootgebracht.

In Twente broedde voor het eerst sinds 2011 een paar **Grauwe Kiekendieven**, er vlogen drie jongen uit.

Het was een erg goed jaar voor de **Rode Wouw** met 20 nestvondsten, verdeeld over Drenthe (2), Overijssel (6), Gelderland (4), Noord-Brabant (1) en Limburg (7)! Enkele jonge vogels werden van een zender voorzien en zijn te volgen (Stef van Rijn & Willem van Manen i.s.m. Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels; grauwekiekendief.nl/volg-rode-wouwen).

In zowel Noord-Brabant als Limburg werd een nest met jonge **Zwarte Wouwen** gemeld. Een paar in Gelderland werd één maal met een takje gezien, er werd geen nest gevonden. Sinds 2011 schommelt het landelijke aantal tussen de 2 en 4 (2014) paren.

Door de Werkgroep **Zeearend** Nederland zijn maar liefst 20 bezette nesten gevonden. De grootste toename vond plaats in Friesland (6). De overige paren zaten in Flevoland-Randmeren (6), de Biesbosch / Noordelijke Delta (5), Veluwe/IJsselvallei in Gelderland (2) en Groningen (1).

Rallen t/m uilen

Met ca. 40 territoria was het opnieuw een mager jaar voor de **Kwartelkoning**. Opvallend was de vroege aankomst, met relatief veel vogels in het westen van het land, maar de meeste exemplaren verdwenen te vroeg om mee te tellen in de statistieken.

Het **Klein Waterhoen** werd gehoord in het Zuidlaardermeergebied Gr, de Onlanden Gr en de Weerribben Ov.

Baltsend paartje Kwakken
in het Middelburgse park
Toorenvliedt, 16 mei 2020.
Foto: Marcel Klootwijk

Een Dwerguil bij Hoenderloo
Gld, het tweede territorium
van ons land. 17 april 2020.
Fotograaf bij Sovon bekend.

Alarmerende Lachstern
boven de Marker Wadden,
16 mei 2020.

Foto: Maarten Hotting

Het zwaartepunt van de verspreiding van het **Kleinst Waterhoen** lag in het Zuidlaardermeerbied Gr (12). Elders werden nog 9 territoria bekend (Friesland 1, Groningen 2, Overijssel 3, Utrecht 1, Noord-Holland 2).

In 2020 werden 40 paren **Kraanvogels** geteld (2019: 35). In totaal hadden 36 paren een nest met eieren en daarvan kregen er 13 kuikens (kraanvogels.net). Dertig paren zaten in Noord-Nederland (30), de overige in het midden en oosten (8) en het zuiden (2). In Noord-Limburg broedde een paar **Grijze Kroonkraanvogels** (twee jongen die beide niet vliegvlug werden). De vrij rondvliegende vogels zijn afkomstig uit een privécollectie in de omgeving. Het is als broedvogel een nieuwe exoot voor Nederland en één van de weinige vogels die op een nationale vlag staat (Oeganda).

Steltkluten zaten in Friesland (1), Groningen (2), Flevoland (1), Utrecht (4), Noord-Holland (1), Zuid-Holland (3), Zeeland (1) en Noord-Brabant (2), waarmee het voor huidige begrippen een wat mager jaar was (23-51 paren in 2013-19)

Waar gaat dat heen met de **Pontische Meeuw**? Na een voorzichtige vestiging in 2012 (mengpaar) waren er dit jaar opvallend grote vestigingen in het IJsselmeergebied op De Kreupel (15 nesten) en nabij Lelystad (27 nesten). Bij Lelystad werden 43 adulte broedvogels goed gefotografeerd (36 'Ponten', 5 hybride Pontische Meeuwen en 2 Zilvermeeuwen). Er waren minimaal 13 zuivere broedparen. Elders in het land zaten nog enkele broedparen, zoals in de Delta (2 paar) en nabij Arnhem (baltsend paar, kuiltje draaiend).

De Marker Wadden staan de laatste jaren garant voor spectaculaire broedvogels. In juni werd een paar **Lachstern** met een nest ontdekt, er kroop één jong uit dat echter niet vliegvlug werd. Na de broedpoging werd één van de vogels gezien op beelden van een wildcamera bij het nest van een Bontbekplevier langs de Duitse Waddenkust in de Beltringharder Koog, een voormalig broedgebied van Lachsterns (J. van der Winden). Na nestvondsten in 1958 in Harderwijk Gl (2) en Swifterband Fl (1) werd alleen in 2005 nog een nest gevonden

(Balgzand NH; waarschijnlijk mislukt in eifase).

Op veenwortel- en pitrusvegetatie in de zomerpolders van het Zuidlaardermeergebied werden door Het Groninger Landschap maar liefst 56 nesten van **Witwangsterns** geteld, ruim meer dan in de topjaren 2017 (33) en 2019 (35). Hiermee broedt de soort nu al negen jaar op rij in de provincie.

Met 46 territoria (minstens 32 nesten) bereikte ook de **Oehoe** een nieuw maximum (OehoeWerkgroep Nederland). De meeste paren zaten zoals gebruikelijk in Limburg (19), Overijssel (9), Noord-Brabant (7) en Gelderland (6). Elders zaten vogels in Drenthe (3; vestiging in 2019), Groningen (territorium) en Noord-Holland (mislukt nest).

Een **Dwerguil** werd van 11 april t/m 21 mei gehoord en gefotografeerd bij Hoenderloo op de Veluwe. Inclusief deze vogel zijn nu 11 Dwerguilen aanvaard door de CDNA. De vogel van dit jaar betekent het tweede territorium voor ons land (na Asten NB 2016), wat past bij toenames in Duitsland.

De **Zomertortel** is recent toegevoegd aan de lijst van zeldzame broedvogels (2013-15 1200-1400 paren). Er zijn nauwelijks 'kerngebieden' over. In Drenthe was het voor huidige begrippen een redelijk jaar met bijvoorbeeld in ZW-Drenthe en het Dwingelderveld 42 resp. 17 territoria. In Twente werden maar 3 territoria bekend. In Zuid-Limburg zaten de 53 gemelde territoria vooral in de hoek Echt-Susteren en bij Gulpen-Wittem. Een op Walcheren

gezenderde vogel zat eind oktober in het zuidwesten van Mali (zomertortels.nl). Tellers die een gebied specifiek op Zomertortels willen inventariseren, worden vriendelijk verzocht zich te melden bij Sovon.

Bijeneter t/m gorzen

Bijeneters kwamen tot broeden in Limburg (3) en Zeeland (1) en brachten in totaal 16-17 jongen groot. In Groningen zetten 3-4 paren een mogelijke broedpoging niet door (Werkgroep Bijeneters Nederland). Op slechts 3,5 km over de (Duitse) grens werd een fraaie kolonie van 10 paren gevonden.

Spectaculair is een broedgeval van **Hoppen** in de Amsterdamse Waterleidingduinen (V. van der Spek e.a., zie sovon.nl). Half juni vlogen 5 jongen uit het nest, een oud spechtenhol. Het grootbrengen van de jongen viel samen met een piek van bosmeikevers, die de laatste jaren weer toenemen in de Hollandse duinstreek. Dit is pas het tweede zekere broedgeval van deze eeuw, na een nest op De Hamert Lb in 2012. Een tweede broedpoging in 2020 vond mogelijk plaats in Limburg (roepende vogel enkele weken in juni; foto van vogel met voer) maar details ontbreken nog. Langere tijd zingende vogels werden elders in Limburg en in Noord-Brabant gehoord. Een, ook zingende, Hop in Gelderland bezocht o.a. een vervallen halfopen kapschuur. In Duitsland beleefde de Hop regionaal een kleine opleving, zo werden dit jaar meerdere broedgevallen

Grijze Kroonkraanvogels
met jong. Sevenum,
15 oktober 2020.
Foto: Jos Wijnen

in Noordrijn-Westfalen vastgesteld (J.H. van Steenis). Hetzelfde geldt voor België (meerdere broedgevallen afgelopen jaren met in 2017 eerste sinds 1981 voor Vlaanderen, B. Herman, Vermeersch *et al.* 2020).

De **Draaihals** is de afgelopen jaren uit een dal geklommen. In Drenthe werden zeker 60 territoria gevonden en op de Veluwe minstens 29, waaronder een cluster van 6. Meldingen kwamen verder uit Twente (4), Noord-Holland (1) en Noord-Brabant (7).

Het is snel gegaan met de **Middelste Bonte Spechten**. In Twente werden niet minder dan 393 territoria op de kaart gezet (2019: 355), een aantal dat ongeveer net zo groot is als de gehele Nederlandse populatie in 2011. Met minstens 31 territoria in 2020 is duidelijk dat ook Drenthe inmiddels bezet raakt.

Hoewel het beeld van de **Grauwe Klauwier** nog onvolledig is, blijkt 2020 in veel regio's een (heel) goed jaar voor de soort te zijn geweest. Drenthe liet een verdere groei zien (365 paren, waarvan de helft in het zuidwesten), in Twente (37), de Veluwe (110-120) en Limburg (meer dan 250) was 2020 het beste jaar deze eeuw.

Raven veroveren langzamerhand het land. De Drentse populatie groeide tot minimaal 38 paren maar er werden weinig jongen gezien, in Limburg ging het om minimaal 20 territoria, in Groningen om twee (waaronder succesvol nest in hoogspanningsmast). Een paartje in het Amsterdamse Bos NH bracht dit jaar minimaal twee jongen groot. Van de twee paren in Zeeland was er één succesvol.

Dat er nog maar 10 **Buidelmezen** gemeld zijn, maakt duidelijk dat de soort ons land aan het verlaten is (Ketelmeer 6,

Grote Gele Kwikstaart met jong. Rotterdam, 22 mei 2020.

Foto: Garry Bakker

Houten Ut 2, ZW-Friesland 1, Ooijpolder 1).

Een, soms zingend, mannetje **Kuifleeuwerik** werd op 4 november 2019 ontdekt nabij het station van Apeldoorn. Hij is na 15 maart (de 'historische' datumgrens) niet meer gezien. Hiermee blijft 2015 ('s-Hertogenbosch) het laatste jaar van deze ooit talrijke broedvogel.

Ongekend is de toename van het aantal **Cetti's Zangers**. De populatie groeide van rond de 100 territoria (2008) naar 3000-3500 (2019). De groei was er in 2020 zeker nog niet uit, met bijvoorbeeld een flinke toename in Utrecht (>100), de noordelijke Randmeren (20) en de Zuid-Hollandse duinstreek.

In Haarlem zong van half mei tot begin juli een **Iberische Tjiftjaf**.

In het bolwerk van de Grote Karekiet in de noordelijke Randmeren (Drontermeer – Zwarte Meer) zongen 57 mannetjes, vergelijkbaar met 2013-15 en beter dan 2016-19 (ca. 40). Ook elders waren er vrij veel meldingen.

Tijdens een ongekende influx van **Struikrietzangers** werden 31 zingende vogels ontdekt, waarvan er drie minimaal 10 dagen zongen (Schiermonnikoog, Kekerdome Gl, Voorschoten ZH). Officieel lang genoeg om van territoria te spreken, maar duidelijke aanwijzingen voor broedgevallen ontbraken (dutchbirding.nl).

Minstens tien dagen zingende **Orpheusspotvogels** werden gemeld in Haarlemmerliede NH, de Ooijpolder Gl, Noord-Brabant (6) en Zuid-Limburg (4). Op enkele plekken werd aan een nest gebouwd of alarmeerden vogels.

Krekkelzangers zongen langere tijd bij het Leekstermeer, in de Weerribben, het

Een jaar met ongekend veel zingende Struikrietzangers. Dat past in het patroon van zuidwestwaartse uitbreiding van het Europese broedareaal. Ooijpolder, 11 juni 2020.
Foto: Eduard Sangster

Ketelmeer en bij Almere Fl, maar een eerste broedgeval moet nog worden vastgesteld.

Graszangers blijven zeldzaam buiten Zeeland. Territoriale vogels zaten in Waterland NH en in de Kagerplassen ZH (verjoeg een Rietgors en sleepte met nestmateriaal).

Het enige zekere broedgeval van **Kramsvogels** vond plaats in het voormalige kerngebied Achterhoek (paar met net uitgevlogen jongen).

Een **Noordse Nachtegaal** werd tussen 31 mei en 3 augustus vijf maal gevangen in de Kennemerduinen NH (VRS Van Lennep) maar er waren geen aanwijzingen voor een broedgeval.

Naast een intrigerende melding van een juveniele Waterspreeuw op de Veluwe waren er maar liefst drie succesvolle broedgevallen van **Roodbuiwaterspreeuwen** in Limburg (Sovon-Nieuws 2020-3: 9).

Grote Gele Kwikstaarten ver buiten hun normale verspreidingsgebied doken op in Rotterdam-centrum (succesvol nest in sluismuur bij één van de drukste verkeersknooppunten) en Zeeuws-Vlaanderen (mannetje met voer in juni).

In de 'reguliere' broedgebieden worden nauwelijks nog territoriale **Europese Kanaries** gemeld (Limburg-noord 2, ZO-Achterhoek 1). Op Texel wist een paartje, waarvan het vrouwtje met een zwarte kwekersring, drie jongen groot te brengen. Het eerste broedgeval ooit op het eiland.

Er waren geen aanwijzingen voor broedgevallen van de **Grauwe Gors**.

Mocht u nog gegevens van zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen wij die graag. Het rapport over 2019 valt komend voorjaar bij alle broedvogeltellers in de bus.

Tot slot wil ik graag alle tellers, districts-coördinatoren, soortwerkgroepen, soort-specialisten en terreinbeheerders hartelijk bedanken voor hun inspanningen!

● **Arjan Boele**